

Леся Масюк,
аспірант відділу організації
освітньо-наукової підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2016-4209>

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

У статті проаналізовано генезис розвитку правил етичної поведінки співробітників органів внутрішніх справ, який протягом свого становлення не мав системного характеру, як і не отримав належної деталізації, особливо в частині розкриття змісту кожної конкретної вимоги, правил та принципів. Крім визначення конкретних етапів розвитку правил етичної поведінки працівників органів внутрішніх справ, зазначено, що цей процес має багаторічну історію, адже вони до сьогодні не ідеальні, оскільки мають більш формальний, аніж реальний характер. Водночас обставини в державі зараз вимагають бездоганної репутації від працівників правоохоронних органів, у т. ч. від працівників поліції, яка неможлива без формування та реалізації правил морально-етичної поведінки.

Ключові слова: правила етичної поведінки, мораль, етика, органи внутрішніх справ, правоохоронні органи, поліція, історія.

Masyuk L.

Establishment and development of rules of ethical behavior of employees of internal affairs bodies

Summarizing the above retrospective analysis of the formation and development of the rules of ethical behavior of employees of the OVS, we can distinguish specific stages of their development: The first stage is optional, since during this period the works of famous philosophers on moral and ethical teachings, which became the basis for the formation of future moral principles, began to appear and ethics of public servants; The II stage covers the formation of the Russian state, in that period the main legal acts were Russian truth, Lithuanian statutes, and Council regulations, which also determined the moral principles of public activity, but did not contain specific prescriptions of an ethical nature; Stage III, the period when the Ukrainian lands were under the rule of Austria, Austria-Hungary and the Russian Empire, during this period of time there was an understanding of the need to establish the moral and ethical requirements of public servants, in particular police officers, at the regulatory and legal level; The 4th stage plays a special role in the formation of moral and ethical values of employees of the OVS, since from this period such terms as discipline, legality, moral and ethical requirements, official reputation appear in the relevant normative legal acts; The fifth stage of the Soviet era, in which the Soviet militia was created, and the moral and ethical aspects of its activity were regulated in sufficient detail by a separate normative act; The VI stage is associated with Ukraine gaining independence and expanding the regulatory base of moral and ethical rules for employees of the Ukrainian Armed Forces; Stage VII - the creation of the National Police of Ukraine, which necessitated the formation of police legislation, including those laws and by-laws that regulated ethical issues of service in police bodies, in particular the Law of Ukraine «On the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine» and the Rules of Ethical Conduct police officers, approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated November 9, 2016 No. 1179, respectively.

Keywords: rules of ethical behavior, morality, ethics, internal affairs bodies, law enforcement agencies, police, history.

Постановка проблеми. Питання етики завжди розглядалось як невід'ємна компонентна складова компетентності людини як особистості, так і професіонала у будь-якій сфері діяльності. Прогрес суспільства та глобалізаційні процеси сучасного світу обумовили виникнення підвищеного інтересу до професійної етики публічних службовців, внаслідок осмислення того факту, що першоякісний фахівець – це не тільки спеціаліст, який досконало володіє набутими знаннями, уміннями та навичками, а й має високі моральні цінності. Відповідно до публічної служби, яка має створити належні умови для забезпечення прав і свобод людини, наявність у публічних службовців необхідних моральних якостей має виняткове значення, а в окремих випадках підлягає правовому регулюванню. Зазначене пояснюється тим, що від наявності певних

якостей працівника залежить його ефективність роботи. Гостро це питання постало після 24 лютого 2022 р., коли відсутність певних моральних якостей у публічних службовців призвели до шпіонажу та колабораціонізму, тобто завдання зашкодити інтересам держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі історичні аспекти в різний період часу становлення і формування органів внутрішніх справ (далі – ОВС) в Україні досліджували і висвітлювали у своїх публікаціях такі науковці: С. В. Банах, О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка, А. В. Грубінко, О. Г. Козинець, А. Ю. Лось, І. М. Луцький, В. Я. Малиновський, В. В. Савенко, В. З. Ухач, Ю. А. Холод.

Мета дослідження полягає у необхідності встановлення чіткої періодизації розвитку правил етичної поведінки співробітників ОВС у різні періоди історії створення правоохоронних органів України, що зумовлює виконання такого дослідницького завдання: аналіз норм законодавства, що регламентує правила етичної поведінки працівників ОВС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мораль, етика та інші супутні терміни мають багатовікову історію, яка сягає часів існування греко-римської цивілізації. Вперше етика доброчесності згадується у Античній філософії, починаючи від Сократа, Платона, Арістотеля, стоїків. В епоху Античності IV–V ст. до н. е. була сформована думка еллінів, заснована на міфологічних поняттях про мораль, яке поєднувалось із основами права та не мала чіткого розмежування. Вже греки в епоху Гомера почали формувати деякі судження про мораль. Їхнім автором був Піфагор, який втілював свої ідеї про справедливість, відповідні правила людської поведінки. Продовжували вивчати поняття справедливості, які згодом перебудовували у право і встановлення норм – софісти (Протагор, Георгій, Гіппій). Розбудову основ моралі продовжив Сократ, поділивши норми на моральні та природно-правові. Також із його тверджень слідувало, що є два види основ моралі і права – об'єктивні та суб'єктивні. Саме Сократ визначав сутність моралі та права, зазначивши, що шлях до їх пізнання лежить через знання людини. Продовжив вчення Сократа його учень Платон, розвиваючи уявлення про ідеальну справедливість, яка, на його думку, складалася із найголовніших чеснот – мудрості, мужності та поміркованості. Саме людина з такими чеснотами здатна будувати та розвивати суспільство і державу.

Певною мірою від зазначених вище поглядів відрізнялась думка Арістотеля, який більше схилявся до теорій, а не до абстрактних міркувань про сутність моралі і права. Він стверджував, що благо суспільства і держави насамперед залежать від моральних якостей людей. Особливо він приділяв увагу питанням вивчення етичної проблематики. Ідеї про мораль та право Арістотеля були виражені в поглядах елліністів. Саме в епоху Еллінізму право тісно перепліталось із мораллю, де справедливість набувала іншого змісту, оскільки буквально була частиною закону. Свої концепції про питання мораль та право розвивали також давньоримські і давньогрецькі стоїки (Зенон, Хрісіпп, Сенека, Аврелій, Антонін, Епіктет). Думка еллінів мала вплив на думку відомого філософа, який по-особливому виражав своє бачення етики і права та вирізняв такі поняття, як: право (природне і писане), справедливість [1, с. 40–51].

У часи Середньовіччя мораль набуває християнської форми, а християнство стає осередком морального закону. Відомими на той час мислителями-теологами були А. Августин і Т. Аквінський, які ототожнювали право із Божими законами (Святим Письмом). Епоха Відродження та Реформації (XII–XVII ст.) змінює думку мислителів Середньовіччя. Відомими на той час реформаторами були Н. Макіавеллі, М. Лютер. Так, перший доводив, що основою влади є політична сила, а не моральні принципи. Він чітко відокремлював державу від моралі. Другий – німецький основоположник протестантизму розмежував поняття «слово» і «розум», «теологія» і «філософія», а права і обов'язки людей у суспільстві розглядав з морально-релігійного боку [1, с. 52–60]. XVII – XVIII ст. – епоха Нового часу та Просвітництва. У цей час розвивається філософсько-правова думка Г. Гроція, Ф. Бекона, Т. Гоббса, Б. Спінози, Г. Лейбніца, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо. Вчення Б. Спінози і Т. Гоббса є близькими за своєю сутністю, оскільки вони не ототожнювали мораль і право. Кінець XVIII середина XIX ст. – Західна Європа прославилась етико-правовими вченнями німецьких філософів, таких як І. Кант, погляди щодо держави та державності якого ґрунтувалися на моралі. Він вважав, що мораль і право тісно взаємодіють та мають причинно-наслідковий зв'язок, однак їх відокремлював як моральні та правові норми [1, с. 52–60].

Для сучасної етики характерним є відродження морально-етичних цінностей, зокрема Г. С. Сковорода велику увагу приділяв проблемам духовності. Його філософські погляди суттєво відрізнялись від інших філософів, оскільки він по-особливому ставився до морально-етичних цінностей людини, які пов'язував із Біблією, тому для нього було важливим досягнення навколишнього не через розум, а через серце [2, с. 170–171].

Водночас доцільно дослідити витoki утворення правоохоронних органів в Україні, щоб достеменно з'ясувати, з якого часу правилам етичної поведінки співробітників ОВС почала приділятися належна увага. Створення перших підрозділів з правоохоронною функцією на території України відбувалось у Стародавні часи (у межах скіфської держави, міст-держав Північного Причорномор'я, Боспорського царства). У Скіфській державі основним джерелом права було звичаєве право. Також існували правові норми, які встановлювала царська влада. Державний устрій міст Північного Причорномор'я визначався республіканськими звичаями. Виконавчу владу здійснювали магістратури – колегії або інші посадові особи – магістрати. Зокрема, військовими справами займалася колегія. Джерелами права в містах Північного Причорномор'я були рішення народних зборів, декрети рад міст, розпорядження магістратів і магістрів, місцеві звичаї. Основним джерелом права була законодавча діяльність царів. Інформації щодо стану кримінально-правових відносин майже не було [3, с. 38–62].

За часів утвореної Руської держави (IX–XIV ст.) була відома «Руська правда», яка визначала поняття злочину як «обиду», тобто заподіяння матеріальної, фізичної чи моральної шкоди. Церковне законодавство знало іншу назву злочину – «гріх». Історичний розвиток становлення та генезису правоохоронної системи формувався на основі зазначеної збірки стародавнього руського права. Згідно з цим документом правоохоронну функцію виконували князь, його військо та його повірені вірники, мечники, тіуни, а також представники адміністрації. Отже, відправним періодом розвитку реформування правоохоронної системи в Україні потрібно вважати часи Русі-України. Правонаступником Русі-України стало Галицько-Волинське князівство-королівство (60-ті роки XIV ст.), у якому збереглися елементи притаманні Русі-України. Найважливішою пам'яткою права Литовсько-Руської держави був Статут Великого князівства Литовського – основний кодекс права Великого князівства Литовського. Відомі як Литовські Статути видавались у трьох основних редакціях: 1529 рік «Старий», 1566 рік «Волинський» і 1588 рік «Новий» [4, с. 81–93]. Литовські Статути окрім юридичного значення, визначали і моральні засади, зокрема у розділі 9 було закріплено: текст Присяги підкоморських судів; приписи морально-етичного характеру; поняття про злочини проти релігії, особи, моралі та сім'ї. Другий Статут Волинський теж радше мав моральне забарвлення, оскільки касував обмеження православних віруючих [5, с. 89–93].

Період Українсько-козацької доби мав важливе значення у формуванні правової свідомості українського суспільства. Нова державність характеризувалась формальною рівністю козацтва. На Запорозькій Січі було запроваджено полковий устрій, відповідно до якого правоохоронну діяльність здійснювали Отамани і Гетьмани. Соборне уложення, яке діяло в той період, визначало систему покарань за вчинення різних злочинів, зокрема злочини проти моралі (наклеп, образа честі, брехлива скарга на посадову особу, а також будь-які дії спрямовані проти посадової особи) [4, с. 97–112].

У другій половині XVIII ст. усі західно-українські землі опинилися під владою Австрійської монархії. У цей час була створена військова поліція, яка стала прототипом майбутньої жандармерії, яка мала високий статус. Так, у Службовій інструкції жандармерії наголошувалось на тому, що «у випадках свого службового втручання проти осіб, жандарм повинен користуватися формулою «Іменем закону», і кожний зобов'язаний неухильно підкорятись його вимогам. Також зазначалось, що кожен громадянин повинен звертатися до жандарма на «Ви» і ніколи публічно його не ображати. Жандармерія була призначена для збереження громадського порядку, спокою і безпеки громадян. На службу в жандармерію відбирались кандидати, які відповідали певним критеріям, які також стосувались морально-етичних вимог: володіння позитивними моральними якостями, ведення бездоганного способу життя. Вступаючи на службу кандидати складали Присягу [4, с. 137–146].

Кінець XVIII ст. і початок XX ст., коли територія України знаходилась у складі Російської імперії, характеризується стрімким розвитком правоохоронних органів. Нормативно-правову базу в той період становили загальнодержавні та регіональні закони та підзаконні акти: устави про губернії, Статут благочиння, Положення про міську поліцію і т. д. У Статуті благочиння норми права не були відокремлені від норм моралі, наприклад у його змісті було закріплено правило, за яким поліцейський повинен виконувати свої обов'язки, керуючись насамперед моральними принципами, яких він має дотримуватись [6, с. 185–186].

Доба відродження української держави (1917–1921 рр.) характеризується створенням Української Народної Республіки. В той період поліцейські функції виконувала державна варта. В Статуті Державної варті було встановлено: функції та завдання поліції; її призначення; процедури переміщення по службі та звільнення з неї; заохочення співробітників; обов'язок щодо необхідності дотримання правил дисципліни і законності і т. п. У 1918 р. Гетьманський уряд ухвалив закони, серед яких Закон «Про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі» від 30.05.1918. Цим законом

фактично було започатковано обов'язкову умову вступу на державну службу – складання Присяги на вірність держави, виконувати її закони, охороняти її інтереси й добробут [7, с. 6].

У Західно-Українській Народній Республіці 18.03.1919 був прийнятий Закон «Про розпорядок державного секретаріату внутрішніх справ Західно-Української Народної Республіки про спеціальні вимоги до урядників державної адміністративної служби», згідно з приписами якого на службу приймалися громадяни, які володіли бездоганною репутацією та демонстрували взірцеву поведінку. Вони склали Присягу, обіцяючи згідно зі своєю совістю виконувати свої обов'язки та всі сили спрямовувати для добра держави і збереження її інтересів [7, с. 10].

У 1919 р. на території України, яку контролювали більшовики був утворений спеціалізований орган з охорони правопорядку – міліція, згідно з декретом Раднаркому Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про організацію міліції». Лише через чотири роки був прийнятий Дисциплінарний статут міліції від 12.12.1923, а також Правила проходження служби в робітничо-селянській червоній міліції й карному розшуку від 01.12.1923. Цей Дисциплінарний Статут вперше врегулював: поняття міліцейської дисципліни; правила проходження служби та правила поведінки службовців, що ґрунтувались на повазі до всіх законів, відданості соціалістичній Батьківщині, радянському ладу й урочистій клятві [8, с. 182]. Наприкінці 1931 р. Рада народних комісарів СРСР затвердила загальносоюзне Положення про робітничо-селянську міліцію, яке діяло до 1962 р. Відповідним наказом був затверджений Дисциплінарний Статут міліції від 07.07.1948, який визначав порядок і правила дотримання дисципліни.

В умовах перебудови 20.12.1990 був прийнятий Закон України «Про міліцію», який серед вимог до кандидатів на службу в органи поліції закріплював необхідність наявності у них відповідних моральних якостей і вже традиційно – складання Присяги [9]. Вже протягом ХХ ст., на початку ХХІ ст. в незалежній Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, які регламентували етичну поведінку працівників міліції. Окремі положення щодо врегулювання питань правил етичної поведінки можна було віднайти у Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ Української Радянської Соціалістичної Республіки, затвердженому указом Президії Верховної ради Української Радянської Соціалістичної Республіки від 29.07.1991 № 1368-ХІІ, де чітко зазначено, що особи рядового і начальницького складу повинні дотримуватись норм професійної етики, а дисципліна досягається через виховання у працівників міліції високих моральних якостей, виконання й дотримання вимог Присяги, наказів і норм моралі [10]. 2015 р. без перебільшення став доленосним для системи правоохоронних органів України, оскільки було ліквідовано каральний правоохоронний орган (міліцію), замість якого створено ідеологічно новий – НП України, призначений для служіння суспільству. На цей раз зволікань із нормативним регулюванням морально-етичного аспекту проходження служби в органах поліції не було, і вже через рік діяли Правила етичної поведінки поліцейських, затвержені наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179. Вказаними правилами закріплено основні принципи здійснення службової діяльності: «верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, безперервності, справедливості, неупередженості та рівності, безперервності» [11]. Також були визначені основні вимоги поведінки поліцейських, взаємодії поліцейських із представниками державних і громадських інституцій, а також контроль за дотриманням етичних правил. Проте вказані правила не можна було вважати повноцінним нормативно-правовим актом, який регламентував морально-етичний аспект проходження служби в поліції. Тому логічним і обґрунтованим було ухвалення Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», який, окрім положень щодо дисциплінарного провадження, закріплює обов'язок поліцейського з повагою та гідністю ставитися до людини, утримуватись від висловлювань, які принижують її честь і гідність, інших поліцейських і працівників поліції» [12].

Висновки. Підсумовуючи проведений вище ретроспективний аналіз становлення та розвитку правил етичної поведінки працівників ОВС, можна виокремити конкретні етапи їхнього розвитку: I етап (I тис. до н. е. – V століття н. е.) – факультативний, оскільки в цей період виникли праці відомих філософів про морально-етичні вчення, які, звичайно, не мали силу законів, проте стали основою для формування майбутніх засад моралі та етики публічних службовців; II етап (IX – перша половина XVIII ст.) охоплює утворення Руської держави, в той період основним правовими актами були Руська правда, Литовські статuti, Соборні уложення, які, окрім юридичного значення, визначали моральні засади публічної діяльності, але не містили конкретних приписів етичного характеру; III етап (друга половина XVIII – XIX ст.) період перебування українських земель під владою Австрії, Австро-Угорщини та Російської імперії. Саме в цей проміжок часу виникає розуміння необхідності закріплення на нормативно-правовому рівні морально-етичних вимог публічних службовців, зокрема поліцейських; IV

етап (1917–1921 рр.) відіграє особливу роль у формуванні морально-етичних цінностей працівників ОВС, оскільки з цього періоду у профільних нормативно-правових актах з'являються такі терміни як дисципліна, законність, морально-етичні вимоги, службова репутація, які були необхідною умовою для прийняття на службу в правоохоронні органи, насамперед в міліцію; V етап (1923–1990 рр.) радянської доби, у якому створено радянську міліцію, а морально-етичні аспекти її діяльності детально регулювались окремим нормативним актом – Дисциплінарним статутом міліції, зміст якого у подальші роки системно вдосконалювався, хоча іноді такі удосконалення були сумнівними, наприклад виховання в особового складу міліції комуністичного режиму; VI етап (1990–2015 рр.) пов'язаний зі здобуттям Україною незалежності та створенням міліції не як органу союзної держави, а як елементу системи МВС України; в цей період простежується розширення бази нормативного регулювання морально-етичних правил працівників ОВС, а також підвищений інтерес науковців до окресленої сфери; VII етап (з 2015 р. по теперішній час) – створення Національної поліції України, що обумовило необхідність формування поліцейського законодавства, в т. ч. тих законів і підзаконних актів, які регулювали етичні питання проходження служби в органах поліції, зокрема Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» і Правила етичної поведінки поліцейських, затверджені наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179, відповідно.

Незважаючи на те, що формування та виникнення морально-етичних засад у діяльності ОВС має багаторічну історію, вони сьогодні ще не ідеальні, оскільки мають більш формальний, аніж реальний характер. Це зумовлює продовження наукового дослідження щодо з'ясування змісту правил етичної поведінки поліцейських як об'єкта адміністративно-правового забезпечення.

Список використаних джерел

1. Філософія права : підручник / за заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2009. 208 с.
2. Шепетьяк О. М., Шепетьяк О. Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с.
3. Історія держави і права України : підручник / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О.М. Головка [та ін.]. Харків : Майдан, 2018. 616 с.
4. Банах С. В., Грубінко А. В., Савенко В. В., Ухач В. З. Історія правоохоронних органів України: підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 232 с.
5. Луцький І. М. Вплив християнської етики на Перший і Другий Литовські статuti. Держава і право. 2010. № 47. С. 89–94.
6. Холод Ю. А. Поліцейське право Російської імперії. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2000. № 12(1). С. 182–187.
7. Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні: підручник. Київ : Кондор, 2018. 312 с.
8. Козинець О. Г., Лось А. Ю. Напрями діяльності правоохоронних органів (міліції) в радянській Україні в 1920–1930-х рр. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 1. С. 182–187.
9. Про міліцію : закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text> (втратив чинність) (дата звернення 05.01.2024).
10. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ Української РСР: указ Президії Верховної ради Української РСР від 29.07.1991 № 1368-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-12#Text> (втратив чинність) (дата звернення 09.01.2024).
11. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text> (дата звернення 16.01.2024).
12. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення 17.01.2024).

References

1. Danilyana, O. G. (Eds.) (2009). *Filosofia prava. [Philosophy of law]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian]
2. Shepetyak, O. M. & Shepetyak, O. T. (2020). *Filosofia. [Philosophy]*. Lviv: Missioner [in Ukrainian]
3. Bandurka, O. M., Burdin, M. Yu. & Golovko, O. M. (2018). *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy [History of the state and law of Ukraine]*. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian]

4. Banakh, S. V., Grubinko, A. V., Savenko, V. V. & Ukhach, V. Z. (2021). *Istoriia pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy [History of law enforcement agencies of Ukraine]*. Ternopil: ZUNU [in Ukrainian]
5. Lutskyi, I.M. (2010). *Vplyv khrystyianskoi etyky na Pershyi i Druhyi Lytovski statuty. [The influence of Christian ethics on the First and Second Lithuanian statutes]*. *Derzhava i pravo – State and law*, 47, 89-94 [in Ukrainian]
6. Kholod, Yu. A. (2000). *Politseiske pravo Rosiiskoi imperii. [Police Law of the Russian Empire]*. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 12(1), 182-187 [in Ukrainian]
7. Malinovsky, V. Ya. (2018). *Publichna sluzhba v Ukraini [Public service in Ukraine]*. Kyiv: «Condor» Publishing House [in Ukrainian]
8. Kozynets, O. G. & Los, A. Yu. (2021). *Napriamy diialnosti pravookhoronnykh orhaniv (militsii) v radianskii Ukraini v 1920-1930-kh rr. [Areas of activity of law enforcement agencies (police) in Soviet Ukraine in the 1920s-1930s]*. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 1, 182-187 [in Ukrainian]
9. *Zakon Ukrainy «Pro militsiu» [The law of Ukraine About «the police»]*. (dated 20.12.1990 No. 565-XII). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text> [in Ukrainian]
10. *Ukaz Prezydii Verkhovnoi rady Ukrainiskoi RSR «Pro Dystsyplinarnyi statut orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainiskoi RSR» [Decree of the Presidium of the Supreme Council of the Ukrainian SSR «About the Disciplinary Statute of Internal Affairs Bodies of the Ukrainian SSR»]*. (dated 29.07.1991 No. 1368-XII). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-12#Text> [in Ukrainian]
11. *Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy «Pro zatverdzhennia Pravyl etychnoi povedinky politseyskykh» [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine «On the approval of the Rules of Ethical Conduct of Police Officers»]*. (dated 09.11.2016 No. 1179). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text> [in Ukrainian]
12. *Zakon Ukrainy «Pro Dystsyplinarnyi statut Natsionalnoi politsii Ukrainy» [Law of Ukraine «About the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine»]*. (dated 15.03.2018 No. 2337-VIII). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 08.02.2024 р.